

Fredagen den 20 september

Kl. 09.00–10.25

---

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Amanda Palmstierna (MP) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 oktober 2019.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 18 september 2019

Annika Sandström

ordförande

/Sofia Ekstrand

sekreterare

§ 2 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att Moderaternas riksdagsgrupp anmält Alexandra Anstrell som suppleant i utrikesutskottet.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i utrikesutskottet

Alexandra Anstrell (M)

§ 3 Meddelande om namnändring

Talmannen meddelade att Sara Seppälä (SD) ändrat namn till *Sara Gille*.

§ 4 Anmälan om faktapromemoria

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott: 2019/20:FPM2 Ändring av Europeiska fonden för justering för globaliserings effekter (2014–2020) med anledning av brexit COM(2019) 397 till arbetsmarknadsutskottet

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Motioner
2019/20:30, 49, 50 och 51 till justitieutskottet
2019/20:57 till kulturutskottet
2019/20:10, 52, 59 och 62 till utbildningsutskottet
2019/20:43 till näringsutskottet

*Svar på
interpellationer*

§ 6 Svar på interpellation 2018/19:309 om diplomatiska garantier

Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Ludvig Aspling har frågat justitie- och migrationsminister Morgan Johansson om ministern håller med om att det nu är dags att Sverige inleder det diplomatiska arbetet med att upprätta avtal om diplomatiska garantier med anledning av ett antal uppmärksammande utvisningsbeslut som meddelats med stöd av lagen om särskild utlänningskontroll, ofta benämnd LSU.

Interpellationen har överlämnats till mig.

I arbetet med att upptäcka potentiella säkerhetshot i migrationen till Sverige samverkar Migrationsverket och Säkerhetspolisen nära. Dessa så kallade säkerhetsärenden handläggs i dag enligt både utlänningslagen och lagen om särskild utlänningskontroll.

Vid säkerhetsärenden enligt utlänningslagen har Säkerhetspolisen en viktig roll att yttra sig bland annat innan Migrationsverket avgör frågan. Beslut kan därefter överklagas till migrationsdomstol.

Vissa säkerhetsärenden är av sådan karaktär att deras utgång har särskilt stor betydelse för Sveriges säkerhet. Det handlar främst om sådana ärenden där den inre säkerheten är utsatt för ett allvarligt hot, till exempel ärenden som rör utläningar med starka kopplingar till internationell terrorism. Dessa kvalificerade säkerhetsärenden handläggs enligt lagen om särskild utlänningskontroll efter en ansökan från Säkerhetspolisen. Migrationsverkets beslut om utvisning enligt lagen om särskild utlänningskontroll kan överklagas till regeringen. Innan regeringen prövar överklagandet ska Migrationsöverdomstolen yttra sig om det finns hinder mot att beslutet om utvisning verkställs. Anser Migrationsöverdomstolen att sådant hinder mot verkställighet finns får regeringen inte avvika från den bedömningen.

Varje fall är unikt, och det finns därför inte ett generellt svar på frågan om diplomatiska garantier. Då det rör sig om enskilda ärenden kan jag inte

heller kommentera vilka åtgärder för verkställighet av utvisningsbeslut enligt lagen om särskild utlänningskontroll som kan eller bör vidtas. Men utvisningsbeslut ska självfallet verkställas när så är möjligt.

I ärenden enligt lagen om särskild utlänningskontroll är det regeringen som prövar besluten från Migrationsverket. Det är därför direkt olämpligt att jag kommenterar hanteringen av dessa ärenden.

Anf. 2 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Det är inte ovanligt att utvisningsbeslut inte kan verkställas på grund av principen non-refoulement, vilket lite förenklat innebär att Sverige är delansvarigt om det är så att en utvisad utsätts för tortyr eller kränkande behandling i sitt hemland. Ofta beror risken på att personerna är medlemmar av eller anknutna till en förbjuden terrororganisation eller att de är misstänkta eller dömda för terrorbrott i sin frånvaro.

Säpo har sagt att situationen kan lösas genom att mottagarländerna utfärdar en diplomatisk garanti, vilket är ett löfte om human behandling. Det skulle bli en vinst för alla parter. Svensk terrorlagstiftning är kroniskt eftersatt, varför personerna ofta inte kan dömas för brott här. Om de inte kan dömas för brott här eller utvisas måste de till slut släppas fria – och kan då fortsätta med sina illgärningar här i Sverige.

Sverigedemokraterna insåg tidigt att den situationen skulle bli allt vanligare. Vi motionerade redan 2016 om att regeringen skulle inleda det diplomatiska arbetet med att upprätta garantier eftersom sådana fall uppmärksammades. Vi lade också fram ett förslag till Europarådets parlamentariska kommitté om samma sak, vilket erhöll bifall med bred majoritet.

Med tanke på den stora potentiella nyttan är frågan varför Sverige inte har några sådana avtal på plats sedan tidigare. Svaret, eller det icke-svar, som statsrådet levererar får mig att misstänka att det finns vissa kunskapsglapp inom Regeringskansliet, vilket är lite oroande.

För det första påstår Mikael Damberg att det skulle vara olämpligt att han över huvud taget uttalar sig eftersom regeringen prövar den typen av ärenden. Så hade det varit om frågan hade gällt ett specifikt ärende, men interpellationen handlar om Sveriges relation till ett annat land, alltså våra bilaterala avtal. Jag frågar inte hur regeringen tänker hantera ett visst fall. Det förstår naturligtvis också jag skulle vara olämpligt.

För det andra hänvisar statsrådet till följande: ”Varje fall är unikt, och det finns därför inte ett generellt svar på frågan om diplomatiska garantier.”

Det här är också ett missförstånd. Storbritannien slöt sina första avtal om det som kallas deportation with assurances redan 2005, och man har sedan dess utvisat ett antal personer enligt den modellen. Institutet ”deportation with assurances” är vedertaget inom Europadomstolens praxis, vilket också stadgar vissa typer av regler för hur avtalen ska se ut. Det framgår bland annat om man läser domskälen i fallet Abu Qatada mot Storbritannien. Domstolen kräver bland annat att garantierna är transparenta, detaljerade och att det finns mekanismer för uppföljning och kontroll av att löftena faktiskt infrias.

Även om varje fall är unikt ska inte avtalen mellan Sverige och tredje part vara unika, utan de ska följa en tydlig mall.

Prot. 2019/20:8
20 september

Svar på
interpellationer

Jag skulle därför vilja fråga Mikael Damberg om han över huvud taget är medveten om de krav som ställs på den typen av avtal. Har han till exempel läst domskälen i fallet Abu Qatada mot Storbritannien? Förstår han att om avtalen följer en sådan mall och att villkor för behandling och mekanismer för uppföljning och kontroll finns på plats behöver detta inte omförhandlas för varje ny person? Då kan ärendena lösas snabbt.

Framför allt vill jag ha svar på frågan om varför Sverige inte har upprättat sådana avtal tidigare. Varför börjar man fundera på detta nu? Storbritannien upprättade, som sagt, de första avtalen redan 2005. Det är ganska många år sedan.

Anf. 3 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Tack, Ludvig Aspling, för interpellationen!

Jag betonade regeringens roll av en viktig anledning, eftersom det också kommer att ske juridiska prövningar. Parter kan också hänvisa till vad jag säger eller inte säger i kammaren som ett led i att regeringen kanske har försökt påverka eller ha en tydlig uppfattning i ett fall. Det skulle då kunna användas i domstol, vilket jag tycker skulle vara olyckligt – därav gränserna för vad jag ska uttala mig om. Det uppfattade jag att interpellanten respekterade. Bra!

Låt mig sedan börja med hur lagstiftningen ser ut. Jag återkommer till frågan.

Lagstiftningen ger mandat till Säkerhetspolisen att komma in tidigt i processen, ha åsikter om den och att använda en del ytterligare verktyg. Om utvisning sker med stöd av lagen om särskild utlänningskontroll, och någon utgör ett hot mot rikets säkerhet, finns också möjlighet till anmälningsplikt. Säkerhetspolisen får definiera hur ofta detta ska ske. Om det befaras att någon kan begå brott eller medverka till terroristbrott kan det bli fråga om anmälningsplikt, och myndigheten kan besluta om tvångsmedel ska tillämpas. Det kan röra sig om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, hemlig avlyssning, övervakning av elektronisk kommunikation och postgranskning. Det är ett paket av åtgärder som kan sättas in mot personer, även i de fall där utvisning inte kan verkställas på grund av domstolsbeslut.

Jag är inte helt nöjd med hur lagstiftningen i dag fungerar och uppfattas eftersom den inte är tydlig i alla delar, och den behöver utvecklas. Jag vill informera riksdagen om att det sker ett sådant arbete, och vi ser fram emot att få utredarens förslag senast den 31 mars 2020. Det finns ett uppdrag att se över lagen om särskild utlänningskontroll. Det handlar om att åstadkomma en ändamålsenlig, effektiv och överskådlig reglering som samtidigt, naturligtvis, är förenlig med fungerande skydd för grundläggande fri- och rättigheter.

Jag ser fram emot en uppdatering av lagstiftningen framöver.

När det gäller de diplomatiska garantierna är det ju så att det krävs enskilda förhandlingar. Om det är möjligt med diplomatiska garantier, om det bedöms möjligt, är det förhandlingar mellan stater. Vad jag vet finns det inga generella diplomatiska garantier som är upprättade för den här typen av ärenden. Det finns inga länder som skriver under ett sådant avtal i blindo, för man vill i enskilda fall kunna pröva dessa individer och om det är lämpligt eller inte att göra ett utlämningsavtal med diplomatiska garantier.

Jag uppfattade att frågan var om vi skulle inrätta någon form av generellt sådant system och om det skulle tecknas med olika länder. Jag tror att det är helt utsiktslöst att ha ett generellt sådant avtal med något land. Det kommer inte att hända. Jag svarade också på det och menade att det är viktigt att de frågorna inte diskuteras alltför allmänt. Det kan ju omöjliggöra inrättandet och upprätthållandet av ett sådant avtal om det blir en ofentlig diskussion om det när det andra landet tycker att frågan är känslig. Därav mitt begränsade svar och därmed något låga tonläge i svaret. Jag tycker att det är angeläget att kunna jobba seriöst med dessa frågor.

Anf. 4 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är uppenbart att statsrådet har satt sig in i dessa frågor och tar detta på allvar, och det uppskattar jag verkligen.

När statsrådet lyfter fram åtgärder som anmälningsskyldighet och tvångsmedel mot personer som får vistas i Sverige skulle jag dock vilja påpeka att de inte är särskilt meningsfulla när själva gärningen som gjort att en person blivit föremål för denna typ av utvisning inte är straffbelagd i Sverige. Man kan ju ha anmälningsskyldighet; det innebär att man ska anmäla sig hos polisen på en viss tid och viss plats lite då och då. Det spelar ingen roll när själva skälet skulle kunna vara att en person sysslar med terrorrekrytering på ett sätt som inte strider mot svensk lag. Den personen vet hur man håller sig inom lagens ramar. I det fallet är anmälningsskyldigheten tyvärr ganska meningslös.

Diplomatiska garantier är inte heller ett lagstiftningsärende. Jag har sett kommittédirektiven till den nya propositionen som är på gång. Det är jättebra att regeringen jobbar med det, men det har inte riktigt med det här att göra.

Vad gäller själva avtalen med tredjeländ, med mottagarländerna, är det ju inte så att man har ett generellt avtal och liksom avropar de här personerna. Det är inte så det funkar. Men som jag förstått saken är det så att till exempel Storbritannien – jag tar det landet som lite av en föregångare eftersom de jobbat mycket med detta – sedan man började med detta har kunnat bygga på de första avtalen som man haft. Det beror på att avtalen måste accepteras av Europadomstolen i sista hand. Om man då så att säga måste börja om från grunden varje gång blir det väldigt mycket merarbete. Som Storbritannien arbetat har man upprättat vissa avtal redan 2005 och sedan använt dem som en mall när man gått vidare.

Säg att Sverige hade gjort samma sak. Den här typen av fall har ju funnits tidigare – till exempel kommer vi ihåg fallet med de två egyptierna 2001. Om Sverige hade arbetat på detta sätt redan då hade man haft erfarenhet. Man hade haft den typen av diplomatiska kontakter, och man hade haft en mall att arbeta efter. Då hade detta gått betydligt fortare, tror jag.

Det som händer nu, i stället, är att man kan tvingas sätta dessa personer i ganska långvarigt och dyrt förvar och i slutändan tvingas släppa dem fria om den här frågan inte går att lösa. Det urholkar allmänhetens förtroende för rättsstatens förmåga att hantera denna typ av hot mot rikets säkerhet. Det innebär också lite av en personlig tragedi för dem som blivit utsatta för terrorbrott i dessa personers hemländer. De får ju ingen upprättelse när de misstänkta kan springa runt i Sverige och fortsätta med dessa illgärningar.

Jag hoppas verkligen att statsrådet kommer att lyckas lösa den här frågan framöver. Jag tror att jag lite grann förstår hur han tänker, och jag uppskattar det arbete som ni gör.

Anf. 5 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Då förstår jag mer av vad interpellanten menade med sin fråga. Jag kan lugna interpellanten med att Utrikesdepartementet har utmärkta diplomatiska kontakter inte minst med Storbritannien, som har god erfarenhet av detta.

Det är klart att vi i Sverige lärde oss den hårda vägen av vad som hände efter Egyptenfallet. Det var ju inte en stolt del av svensk historia att det hände som det hände. Det betyder att vi har full koll på vilka krav som ställs i sådana här avtal, vilka mekanismer man måste ha för uppföljning av dem och hur man måste jobba med dem. Det betyder att om man ansluter sig till ett sådant diplomatiskt avtal mellan Sverige och annat land handlar det inte bara om det avtalet. Det är en långvarig process med kostnader involverade för uppföljning och sådant. Men det är väl värt det ifall vi har ett bra avtal som gör det möjligt att åstadkomma en utvisning.

Det är alltså inte där problemet uppstår. Problemet uppstår kring huruvida andra stater alltid är intresserade av en sådan här diskussion och om det över huvud taget är möjligt att få diplomatiska garantier av en del av de stater som kan vara aktuella eftersom en del av de staterna notoriskt bryter mot mänskliga rättigheter. Därmed kan man från Europarådets sida med välgrundad analys ifrågasätta om det hjälper med ett avtal, oavsett hur avtalet är utformat.

Det är alltså snarare det enskilda fallet, de förutsättningar som finns och parternas intressen som kommer att göra det svårt att gå vidare. Det är inte vår kunskap om hur man ska utforma ett formellt avtal som är problematiken i detta.

Jag vill dock avsluta med några ord om lagstiftningen. Det är klart att man kan säga att anmälningsplikt i sig inte är världens tuffaste mekanism, även om den i någon mening begränsar en människas tillvaro. Säkerhetspolisen får då ännu mer kontroll över individer som befinner sig i Sverige. Men i vissa av de fall där man befarar terrorkopplingar är katalogen av hemliga tvångsmedel som kan sättas in mot dessa personer ganska omfattande. Det är klart att om Stockholms tingsrätt beslutar att detta får användas mot sådana personer, då ger man Säkerhetspolisen väldigt kraftfulla verktyg att följa de personerna. Det ska man inte underskatta. Det är också moderniseringen av det regelverket som utredaren tittar på, så jag vill säga att det finns mekanismer i detta som inte är obetydliga. Det är därför Säkerhetspolisen använder sig av den lagstiftningen för att i vissa fall kunna få ytterligare befogenheter att agera mot dessa individer.

Men jag delar bilden att om det finns förutsättningar för utlämning ska utlämning ske. Det råder ingen tveksamhet om att det vore önskvärt i många av dessa fall. Frågan är bara om det är möjligt.

Anf. 6 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Problematiken med att mottagarländerna inte alltid har viljan eller möjligheten att efterleva eller upprätta den här typen av överenskommelser är verklig. Den finns där.

Jag tycker också att man ska se detta lite grann ur ett utvecklingsperspektiv. Det är nästan vår uppgift att försöka förklara för de här länderna att det är jätteviktigt att de samarbetar och att de på något sätt anammar en kultur där man behandlar även personer som man ser som statens fiender på ett humant sätt.

Det finns fall där jag tror att en sådan här överenskommelse skulle kunna lyckas. Det är framför allt i de fall där det finns en stark vilja hos mottagarlandet att ta tillbaka personen därför att man anser att personen har gjort något väldigt grovt och man gärna vill lagföra den – ofta säkerligen av helt legitima skäl. Problemet är att det då kanske finns en ännu större vilja att behandla personen på ett icke acceptabelt sätt, så jag förstår absolut problematiken.

Själva kärnfrågan i interpellationen som jag fortfarande inte fått svar på är dock varför Sverige inte har upprättat några sådana här avtal tidigare. Jag har ställt frågan till Justitiedepartementet och till riksdagens utredningstjänst, och jag har fått en vägg som svar: Vi kan varken bekräfta eller förneka. Vi säger ingenting.

Om man inte kan säga någonting är det ju uppenbart att Sverige inte har prövat eller lyckats med den här modellen tidigare, för om man ska göra det måste avtalen vara transparenta och offentliga. Det måste finnas en offentlighet i det, och då skulle ju jag ha fått reda på det.

Frågan kvarstår alltså: Varför har Sverige inte använt det här verktyget tidigare?

Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Det jag försöker säga är att vi behandlar varje enskilt fall individuellt och gör bedömningar utifrån det. Dessutom försöker vi att inte ha en alltför offentlig diskussion om dessa frågor, eftersom det de facto kan försvåra våra möjligheter att nå avtal eller överenskommelser med olika länder. Därför har riksdagen beslutat om en ordning där regeringen årligen lämnar en skrivelse till riksdagen med redogörelser för tillämpningen av lagen och utvecklingen av den internationella terrorismen. Jag tror att det är ett klokt sätt att jobba på. Men jag kan garantera att vi har god kunskap om hur andra länder har jobbat med diplomatiska garantier och vilka lagkrav som Europarådet och andra ställer på detta. Det är vi väl medvetna om.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2018/19:308 om lagstiftningen kring könsdysfori

Anf. 8 Socialminister LENA HALLENGREN (S):

Herr talman! Mikael Oscarsson har frågat mig hur många utredningar om könsdysfori som har påbörjats och hur trenden ser ut samt hur många som har påbörjat behandling till följd av diagnosen könsdysfori och hur många som nu står under pågående behandling till följd av detta.

Vidare har Mikael Oscarsson ställt frågor rörande dem som ångrar sig och undrar hur många det är som påbörjat behandling av könsdysfori men

sedan ångrat sig före eller efter behandlingen, liksom om jag instämmer med Smer, Statens medicinsk-etiska råd, om att sjukvården kan för lite om behandlingen.

Mikael Oscarsson undrar vidare om regeringen kommer att ge Läke-
medelsverket i uppdrag att analysera och beforska användningen av pu-
bertetshämmande och könskonträra läkemedel som sker off-label. Mikael
Oscarsson undrar också om regeringen kommer att ge Socialstyrelsen i
uppdrag att uppdatera sitt kunskapsstöd *God vård av barn och unga med
könsdysfori*.

Ytterligare en fråga handlar om för hur många minderåriga barn lan-
dets kommuner har fattat beslut om att könskorrigering behandling får
påbörjas trots att föräldrarna inte är överens samt för hur många minderå-
riga landets kommuner har fattat beslut om tvångsomhändertagande enligt
LVU då föräldrar eller vårdnadshavare motsatt sig utredning eller behand-
ling till följd av diagnosen könsdysfori.

Slutligen undrar Mikael Oscarsson om regeringen kommer att gå fram
med ett lagförslag i riksdagen i enlighet med sin lagrådsremiss om att barn
ned till 12 år ska kunna ändra juridiskt kön och att barn ned till 15 år ska
kunna genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen utan föräldrarnas med-
givande och utan att föräldrarna får insyn i eller information om åtgär-
derna.

Jag tackar för frågorna och ska försöka besvara dem. När det gäller
frågor om statistik vill jag dock poängtera att våra expertmyndigheter kan
ge mer precisa svar.

Enligt en ny sammanställning av Socialstyrelsens patientregister har
diagnosen könsdysfori ökat under perioden 1998–2015. År 2005 fick ca
1 av 100 000 personer diagnosen för första gången. År 2015 var det unge-
fär 8 av 100 000. Under 2016 sökte ca 1 200 personer i landet vård för
utredning av könsdysfori.

Könsbekräftande medicinsk behandling vid könsdysfori har i ett flertal
utländska och svenska studier visat sig reducera könsdysfori och förbättra
psykisk hälsa. Mellan åren 1960 och 2010 var det i Sverige 15 personer
som ångrade sig.

När det gäller uppdragen till Läke-
medelsverket och Socialstyrelsen
med anledning av Smers skrivelse kan jag informera om att vi i enlighet
med skrivelsen gett SBU i uppdrag att genomföra en systematisk kun-
skapsöversikt över det vetenskapliga underlaget för utredning av diagnos
och behandling av barn och unga med könsdysfori. Blir det ytterligare upp-
drag får jag återkomma till det.

Någon officiell statistik om hur många socialnämnder som har fattat
beslut om att ett barn får påbörja könskorrigering behandling trots att
föräldrarna inte är överens finns inte att tillgå. Jag vill poängtera att beslut
som rör barn ska utgå från barnets bästa.

Den 30 augusti 2018 fattade regeringen beslut om en lagrådsremiss in-
nehållande förslag till ny lagstiftning. Lagrådet avstyrkte dock regeringens
förslag och framförde allvarlig kritik. Kritiken kommer att beaktas i den
fortsatta beredningen. Regeringen kommer därför att inhämta erforderligt
beredningsunderlag för att arbeta fram ett reviderat lagförslag. Det är vik-
tigt att personer med könsdysfori får rätt stöd och behandling, vilket är
fokus för mitt arbete med den här frågan.

Anf. 9 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Detta är ett ämne som engagerar mig, och det är därför jag har ställt så många frågor.

Jag läste den artikel som regeringen gick fram med för ett år sedan om att man skulle sänka åldersgränsen för när ett barn utan att mamma och pappa ens känner till det ska kunna få operera sig i underlivet och göra om sitt kön från 18 till 15 år. Sedan kom för ett halvår sedan programmet *Uppdrag granskning*, och då tänkte jag, herr talman: Detta måste jag sätta mig in i. Jag jobbar normalt sett med försvarsfrågor, men som medmänniska med förmånen att få vara här i riksdagen och som förälder känner jag oro, på djupet.

Det är nämligen så många det handlar om, och det handlar om barn och unga. Då måste försiktighetsprincipen gälla. Det var något jag tidigt fick lära mig när jag kom hit till riksdagen för 21 år sedan. Vet vi inte måste vi avvakta. Och detta måste absolut gälla när det handlar om våra barn.

Vi måste först titta lite på fakta. År 2001 var det 12 personer upp till 25 år som fick diagnosen könsdysfori. I går kom siffran för 2018 från Socialstyrelsen, och i samma ålderskategori var det 1 859 personer. Det har alltså ökat 155 gånger, eller 15 500 procent.

I sitt svar säger socialministern för det första att expertmyndigheterna kan ge mer precisa svar. Jag är ledsen att säga det, men några sådana finns inte. Jag vände mig med exakt samma frågor till riksdagens utredningstjänst. De var först positiva och sa att de skulle kunna få svar genom kontakt med Socialstyrelsen, men denna grundläggande information finns inte.

Därför måste jag fråga socialministern: Varifrån kommer detta? Vad var underlaget för ett år sedan? Jag såg i går att det ska komma en ny undersökning, men vad var egentligen grunden? Jag tror att många här i kammaren undrar detta.

Jag tror också att många, även bland svenska folket, lyssnade på *Lördagsintervjun* för en månad sedan. Då sa jämställdhetsministern, som för övrigt kommer hit alldeles strax för nästa interpellationsdebatt, att regeringen skulle gå vidare med detta. Hon argumenterade friskt en lång stund i radion för att vi skulle sänka åldersgränsen från 18 till 15 år. Hur ligger det egentligen till i dessa viktiga frågor?

Ministern säger också: "Könsbekräftande medicinsk behandling vid könsdysfori har i ett flertal utländska och svenska studier visat sig reducera könsdysfori." När det gäller barn och unga finns det tyvärr ingen forskning över huvud taget som visar på detta.

Tvärtom har det kommit fram att det finns problem och biverkningar. Det har till exempel visat sig att risken för självmord är 19 gånger högre efter könskorrigering behandling, enligt en studie som gjordes på alla som fick diagnosen könsdysfori i Sverige mellan 1973 och 2003. Man har också påvisat problem och biverkningar som sterilitet, benskörhet, hjärt- och kärlsjukdom, olika cancerformer, ökad psykisk ohälsa och så vidare. Hur ska barn kunna ta ansvar för detta?

Anf. 10 Socialminister LENA HALLENGREN (S):

Herr talman! Jag vet ärligt talat inte riktigt i vilken ände jag ska börja. Mikael Oscarsson har ställt en interpellation som handlar väldigt mycket om statistik, där jag upplever en genuin vilja att få veta mer. Men jag

tycker inte att det saknas forskning. Jag undrar vilken forskning Mikael Oscarsson lutar sig mot, som påstår att det inte finns någon evidens över huvud taget för att det finns fördelar och uppsidor för någon med könsdysfori som får genomgå en könskorrigering eller på annat sätt behandlas för sin könsdysfori, utan snarare en radda baksidor, som lästes upp här.

Det finns ju ett skäl till att frågan har börjat diskuteras. Det handlar om att det finns en grupp – den är inte stor – barn, unga och naturligtvis även vuxna som under puberteten och den tid när man blir vuxen lider av könsdysfori, som är en medicinsk beteckning och bedömning. Huruvida någon har diagnosen könsdysfori eller inte är inte något som vi ska diskutera här i Sveriges riksdag. Det måste vi överlåta åt professionen, på samma sätt som vi inte här diskuterar huruvida någon har en eller annan cancerdiagnos eller hur man på bästa sätt möter en person med högt blodtryck. Det gör professionen.

Vi har myndigheter som ser till att ge professionen riktlinjer.

Jag avslutade mitt interpellationssvar med att tydligt beskriva att vi ska ha fokus på att de får rätt stöd och behandling. Naturligtvis ska vi ta kritiken på mycket stort allvar. Ingen ska bli felbehandlad, oavsett om det handlar om könsdysfori eller något annat.

Nu kom denna interpellation i ett läge där vi samtidigt håller på att arbeta. Det blir ibland så, och man kan säga att det blir lyckosamt. I det här fallet blev det precis i skarven, så jag hade inte möjlighet att i interpellationssvaret skriva om de uppdrag som gavs. Jag kommer att redogöra för dem i två replikskiften här.

Människor ska få den vård de behöver. Jag vill nog ändå påstå att för rätt många av oss är könsdysfori en relativt ny företeelse. Det är en diagnos som vi relativt nyligen har fått stifta bekantskap med. När jag växte upp var stigmat kring trans- och könsdysfori så mycket större än i dag, även om det naturligtvis fortfarande finns. Det var inget det talades om.

Vårt ansvar som samhälle är att se till att personer som har könsdysfori verkligen blir lyssnade på och respekterade och att de får den vård som vården bedömer att de behöver. Därför gör vi insatser för att få ett bättre och mer fördjupat kunskapsunderlag som har bäring både på de frågor som Mikael Oscarsson ställer och på den kritik som gavs av Lagrådet.

Socialstyrelsen fick i går i uppdrag att analysera och bedöma om den föreslagna åldersgränsen på 15 år för att – detta vill jag understryka – i de fall det finns synnerliga skäl få genomgå ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen är en lämplig ålder eller om en annan åldersgräns ska gälla. Regeringen gav vidare Socialstyrelsen i uppdrag att uppdatera myndighetens kunskapsstöd *God vård av barn och unga med könsdysfori*. Vid genomförandet av uppdraget ska man ta hänsyn såväl till ny kunskap som till de erfarenheter som har samlats under de senaste årens expanderande kliniska verksamheter. Av särskild vikt är att myndigheten i detta arbete tar till vara de erfarenheter som vårdsökande och deras närstående har av tillgång till vård och hur utredning, vård och uppföljning bedrivs.

Socialstyrelsen ska samordna uppdraget med sitt pågående uppdrag om att sprida kunskapsstödet om vård och behandling vid könsdysfori till hälso- och sjukvårdens professioner och andra berörda. De får också i uppdrag att se över och uppdatera meddelandebladet *Barn under 18 år som söker hälso- och sjukvård*. Detta ska genomföras under 2020.

Anf. 11 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! All välrenommerad forskning visar faktiskt att det helt saknas vetenskapligt stöd för den här typen av behandling när det gäller barn. Det är också väldigt bristfälligt när det gäller vuxna, i synnerhet unga vuxna.

Jag har under den gångna tiden tittat noggrant på detta och talat med många av de experter vi har i Sverige. Jag har också lyssnat till föräldrar. Jag skulle också vilja uppmana socialministern att tala med föräldrarna.

Det var 17 föräldrar som för två veckor sedan skrev på DN Debatt och uttryckte sin oro. De är föräldrar som har barn i den växande grupp som i tonåren plötsligt uttrycker en stark oro och känslan av att ha fel kön. De säger att vårdens ensidiga fokus på hormoner och kirurgi innebär att annat prioriteras ned. De säger: "Vi kräver omsorg och vård för våra barns lidande – inte en lång kö till kirurgiska och medicinska experiment."

Herr talman! Det finns naturligtvis vuxna och barn som har de här problemen, och dem måste vi behandla. Vi kan vara överens om att det är en fråga för professionen. Därför blir jag lite förvånad över det som statsrådet säger. Jag vill gärna ha svar: Varifrån kommer efterfrågan på den förändring som föreslås i propositionen och som alltså är bakgrunden till lagrådsremissen? Vem var det som drev att man skulle sänka åldersgränsen från 18 år till 15 år, och var kommer detta ifrån egentligen?

I de allra flesta fall handlar det om flickor. Det är den gruppen som ökar. De barn som de här föräldrarna representerar har i den tidiga barn- domen inte uttryckt tvivel över sin könsidentitet, utan det kom plötsligt. De har andra problem och diagnoser som ångest, trauma, depressioner och ätstörningar. Andra har Aspergers syndrom. En sak som också kommer fram är att de har varit väldigt aktiva i olika nätcommunityer med stark påverkan.

Föräldrarna tvekar inför dessa ingrepp, som är irreversibla. Gör man dessa ingrepp får man, precis som framkom i *Uppdrag granskning*, leva med det resten av livet. Som flicka får man under resten av sitt liv leva med skäggväxt och mörk röst, och gör man om underlivet kan man aldrig få tillbaka det igen. Det är just detta som föräldrarna tvekar inför. Varför kommer då vårderna direkt med bekräftelse i stället för att titta på andra vägar? När det gäller andra typer av psykiska problem försöker man att se hur man kan lösa dem eller hjälpa till, men här blir man direkt bekräftad. Här i Stockholm får man direkt komma till KID. I flera fall har det visat sig att det räcker med ett halvår för att man ska komma igång med behandlingen för att stoppa puberteten, och sedan går man in och ger preparat.

Detta handlar ju om något som är livslångt. Det var också detta som Hanne Kjöllert tog upp i DN: Vem tar ansvar för att en 15-åring med psykiska problem blir steril? Det är ju det som händer när man äter de här preparaten.

Anf. 12 Socialminister LENA HALLENGREN (S):

Herr talman! Jag tänker att Mikael Oscarsson skulle kunna ägna nästa inlägg åt att berätta vem som ska bestämma om vi ska ha könskorrigerande behandling eller inte. Jag som socialminister tänker inte bestämma det, utan jag tycker att professionen ska göra det.

Vi vill att Socialstyrelsen tar fram bättre underlag. Nu har vi bett om en översyn om det är 15 år som ska gälla. Det är klart att det är oerhört få

som finns i den målgruppen. Det har inte varit möjligt. Bedömer professionen att det behövs en sådan möjlighet när inget annat kan hjälpa en individ med könsdysfori?

Jag har också läst den debattartikel som Mikael Oscarsson hänvisar till och känner naturligtvis med de föräldrar som skrivit under den. Jag har den i bakhuvudet när jag bereder de här underlagen och så vidare liksom naturligtvis när vi fattar beslut framöver. Men jag tycker inte att man ska beskriva det som att någon som upplever sig vilse besöker vården och inom ett halvår nästan har bytt kön. Jag tycker inte att vi ska förenkla diskussionen. Detta är otroligt komplicerat. Det är sannerligen inte enkelt.

Men om man, oavsett åldern, funderar på varför inte bara föräldrarna får bestämma vill jag gärna dra en parallell med föräldrar som av religiösa skäl kanske nekar sitt barn en blodtransfusion. Om vården bedömer att detta skulle kunna hota barnets liv finns det en ordning för hur vården ändå ska kunna hantera detta. Jag tycker att detta är en relevant jämförelse. Barnet eller den unga personen kanske inte ens klarar sitt liv. Suicid är ju överrepresenterat i den här målgruppen.

Men jag vill ta upp det andra uppdraget. Vi tar detta på stort allvar. Det ska inte göras vare sig enkelt eller förhastat. Det måste finnas ett kunskapsunderlag för vården.

Socialstyrelsen ska alltså se över om åldersgränsen 15 år är den rätta för att det ska vara möjligt att påbörja behandling, och man ska uppdatera kunskapsunderlaget och meddelandebladet. Det andra uppdraget handlar om att två utredare ska analysera och beakta de synpunkter som Lagrådet lämnade i sitt yttrande över remissen för snart ett år sedan, den 23 oktober 2018.

Lagrådets yttrande handlade om vilken rättsverkan en ändring av kön kan få, för propositionen som förbereddes handlade inte bara om könskorrigering och åldersgräns utan också om juridiskt kön – jag vill bara understryka att det finns skillnader i detta när det gäller vad som är irreversibelt – kopplingen till Europakonventionen och Barnkonventionen liksom förslaget om att förändra folkbokföringen. De ska särskilt analysera vilken rättsverkan ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har för både samhället och den enskilde, att kartlägga författningar där en persons könstillhörighet kanske har en rättslig betydelse – jag vet att detta går lite vid sidan av frågan, men det har definitivt att göra med den lagrådsremiss som planerades – och att utreda vilka konsekvenser de förslag som lämnades i lagrådsremissen får för dessa och andra delar av rättssystemet, bland annat det straffrättsliga. Vad händer till exempel om en person byter kön och därmed får en ny identitet?

De ska bistå de utredare som fått i uppdrag att biträda departementet när det gäller intresseavvägningen i fråga om 15 år, om självbestämmanderätt är det förslag som ska gälla eller inte. De ska också lägga särskild vikt vid hur förslagen förhåller sig till Europakonventionen om barns rättigheter.

Det handlar också om huruvida socialnämnden ska kunna besluta om en ansökan om ändring av kön om en av vårdnadshavarna inte samtycker. Man ska kartlägga behovet av att införa en sådan bestämmelse.

Jag skulle vilja säga att det är otroligt viktiga insatser vi nu gör för att kunna tillmötesgå Lagrådets kritik och synpunkter. Vi gör det offentligt. Vi gör det väldigt transparent. Vi fortsätter diskussionen och samtalet om

detta. Men jag tror att det är viktigt att vi verkligen ser att det handlar om bästa tänkbara vård som står för våra ögon.

Prot. 2019/20:8
20 september

Svar på
interpellationer

Anf. 13 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Ja, det är just det sista som är det som driver mig. Men det är väldigt viktigt att se att 75 procent av dessa har en annan psykiatrisk problematik. Det är ändå så att det har gått från 12 patienter 2001 till 1 859 förra året. Det är unga tjejer vi pratar om.

I Sverige får man vänta tills man är 18 år innan man kan ta körkort. Ska du köpa alkohol måste du vänta tills du är 20 år. Ska du sterilisera dig måste du vänta tills du är 25 år. 25-årsgränsen är satt, herr talman, eftersom det är först då som den mänskliga hjärnan är fullt utvecklad – det handlar om loben där uppe. Det är då man kan överblicka konsekvenserna.

Då är det väldigt märkligt att regeringen har kommit med det här förslaget. Så sent som för en månad sedan argumenterade din regeringskollega för att vi skulle sänka från 18 år till 15 år. Det är väldigt oroväckande. Flera experter säger att det för flera av dessa barn blir som ett övergrepp. Jag anser att vi behöver ta en paus för barn och unga till dess att vi vet mer, så att vi får evidens. Det är ju det som är så viktigt: att vi har en sjukvård som är grundad på forskning och evidens. Bemötande, utredning och vård ska utgå från forskning och beprövad erfarenhet. Det är det som saknas. Det vore en sak om detta vore någonting som man sedan kunde ändra tillbaka, men det är inte det.

Jag är förälder. Jag har barn i tonåren. För mig är det viktigt att se att vi inte kan vara på väg att införa en lagstiftning som sänker åldersgränsen. Det vore helt fel.

Anf. 14 Socialminister LENA HALLENGREN (S):

Herr talman! Jag noterar att Mikael Oscarsson avslutningsvis inte är så intresserad av vilka förslag som kommer att läggas fram, vilket kunskapsläge som finns, vad Socialstyrelsen kommer att komma fram till och vad utredarna kommer att föreslå, utan beslutet är redan fattat från Mikael Oscarssons sida.

För min och regeringens del handlar det om att se till att det finns vård för den som behöver vård, oavsett vilken vård det är. Om det finns brister i vårt system som gör att unga människor kanske tar sitt liv – de mår så dåligt, och det finns en diagnostiserad könsdysfori – kan inte jag stå i riksdagens kammare och tala om hur vården ska behandla det. Men jag är oerhört angelägen om att vi ska ha tillräckligt kunskapsunderlag. Det är just därför som Socialstyrelsen har fått ett stort uppdrag där de ska se över vid vilken ålder gränsen rimligen ska sättas.

Detta betyder inte, Mikael Oscarsson eller någon annan som lyssnar, att man lättvindigt som 15-åring kontaktar vården och säger: Jag vill byta kön. Och så sätter man igång. Jag vill verkligen understryka att det inte är så det går till. Och skulle det någon gång gå till så vill jag säga att det naturligtvis inte är så det ska gå till. Men låt oss säga att någon har den här diagnosen och mår så dåligt att man inom vården bedömer att detta är den enda vård som står till buds. Ska vi då neka till den vården för att vi ser framför oss att alla inte vill byta kön? Nej, alla vill inte det. Det är ingen

fråga om att vilja. Detta är en diagnos där man inom vården gör en bedömning. Man ska grunda den på bästa tänkbara kunskap och evidens. Socialstyrelsens underlag kommer att vara otroligt viktigt för regeringen.

Jag vill också understryka att i den lagrådsremiss som fick mycket kritik och som vi nu arbetar om är det inte bara fråga om könskorrigering. Det handlar också om juridiskt kön. För många som upplever att de är i fel kropp kan det också handla om ett juridiskt könsbyte, det vill säga att man helt enkelt i folkbokföring och i andra sammanhang får byta kön. Det är en annan del av utredningen. Vi får se vilka delar vi kommer att gå vidare med och på vilket sätt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 8 Svar på interpellation 2018/19:319 om statens stöd till trossamfund

Anf. 15 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Christer Nylander har frågat mig när regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av utredningen Översyn av statens stöd till trossamfund samt vilka åtgärder jag avser att vidta för att olika livsåskådningar ska behandlas neutralt av staten vid fördelning av stöd till trossamfund.

Dagens lagstiftning är från millennieskiftet, och den bygger i sin tur på en praxis som funnits i Sverige sedan 70-talet. Utredningen, som den särskilde utredaren Ulf Bjereld ledde, var den första större översynen av politikområdet. När vi nu ser över stödet till trossamfunden i grunden är det naturligt att många olika åsikter kommer fram. Det har tydligt synts i de remissvar som inkommit.

En viktig fråga som behandlas i betänkandet gäller just den fråga som Christer Nylander lyfter fram, nämligen vilka som ska få del av stödet. Utredningen öppnar för att det kan vara möjligt att vidga målgruppen till att även omfatta sekulära livsåskådningsorganisationer men menar att frågan bör utredas vidare.

För mig är det viktigt att vi inte försenar processen för att återkomma till riksdagen i frågan om demokrativillkor för statsbidrag. Just denna fråga är något som riksdagen vid flera tillfällen har lyft. För mig och regeringen är det en central princip att när statliga bidrag beviljas till trossamfund och andra organisationer ska de gå till verksamhet som är förenlig med grundläggande demokratiska principer så som de bland annat uttrycks i regeringsformen.

I det kommande lagstiftningsarbetet behöver flera svåra avvägningar göras. För mig är det viktigt att vi kan hitta ett förslag som har så brett stöd som möjligt i riksdagen.

Anf. 16 CHRISTER NYLANDER (L):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag delar uppfattningen att det är viktigt att vi får på plats ett demokrativillkor när det gäller statsbidraget till civilsamhället. Det är en del i januariavtalet mellan regeringen och Liberalerna och Centerpartiet. Jag tycker att det är viktigt att vi får det på

plats. Jag tycker att det är bra. Jag ser dock inte att det skulle stå i vägen för den del som jag pratar om i min interpellation, som är en annan fråga.

Staten ger bidrag till civilsamhället – idrott, kultur, trossamfund och annat. Det är rimligt, tycker jag. I denna debatt handlar frågan om den del av bidragen som går just till trossamfunden. Jag tycker att man kan ställa sig den grundläggande frågan: Varför ger staten bidrag till dessa? Ges det för att trossamfunden är en viktig del av civilsamhället? Ja, så skulle det kunna vara. Men då skulle man också kunna tänka sig att de inte skulle ha ett särskilt bidrag just för detta utan att det i stället skulle ingå i en större pott av stöd till civilsamhället.

De är rimligen en viktig del av civilsamhället. Man kan tänka sig att just den delen är särskilt viktig, och då är det ett argument för detta. Men det måste finnas något ytterligare, herr talman. Därför tycker jag att vi ska gräva vidare och fråga oss: Varför är det så viktigt att just trossamfunden får en egen pott, ett eget stöd? Idrottsrörelsen får ett särskilt stöd eftersom idrotten bidrar med någonting särskilt i civilsamhället. På samma sätt måste det finnas ett argument för att just trossamfunden får en särskild pott: att de bidrar till något särskilt i civilsamhället.

Jag kan tänka mig att det finns ett sådant skäl. Det måste bygga på att människan i grunden är en meningssökande varelse. Vi söker sammanhang och mönster, och vi försöker skapa oss en bild av vår egen roll i den stora berättelsen, om det finns en stor berättelse och om vi tror på den berättelsen.

Man kan tänka sig att staten anser att det behövs ett särskilt stöd till organisationer som hjälper människor att hitta sin plats, förstå sin mening, förstå den stora meningen och se mönster och sin livsuppgift. Men om det är skälet till att det finns ett särskilt stöd just till trossamfund måste man fråga sig: Varför får vissa berättelser, vissa förklaringar och vissa mönster en sorts behandling medan andra organisationer som står för ett annat mönster och en annan livsåskådning får en annan bedömning? Varför får vissa samfund som skapar en mening som inkluderar en gud ett särskilt stöd medan de som har ett meningssökande som inte inkluderar en gud inte får stöd?

Jag har svårt att se den här logiken, för om det finns ett särskilt skäl att ge stöd till trossamfund måste det ju vara ett skäl som inte diskriminerar dem som inte inkluderar en gud eller en religiös bekännelse i sitt meningssökande.

Sverige har ingen statsreligion. Sverige ska inte ha någon statsreligion. Stödet är mer generellt än att försöka få människor att tolka in något visst i sig själva. Det är i stället ett stöd för att försöka hitta mening i livet, att se sig själv i det stora sammanhanget och hitta stöd i en livsåskådning och på det sättet säkert också må bättre.

Det är detta min interpellation handlar om: Varför ska staten ge ett särskilt stöd till dem som inkluderar en religiös uppfattning men inte ge stöd till dem som inkluderar en sekulär livsuppfattning?

För mig är den enda rimliga slutsatsen att stöd till trossamfund ska gå till trossamfund oavsett om de inkluderar en gud eller inte. Jag undrar därför vilka argument statsrådet ser för att ha en ordning som vi har i dag, där olika livsåskådningar behandlas olika. Vilka argument finns för en ordning som innebär att religiösa livsåskådningar får en annan behandling än icke-religiösa livsåskådningar?

Anf. 17 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Trots att vi lever i ett samhälle som oftast kallas världens mest sekulära kan vi konstatera att religion och tro betyder mycket för många människor. Precis som Christer Nylander lyfte fram delar jag fullt och fast det faktum att vi har ett stöd från staten som delas ut till trossamfund.

Det finns en lång historia bakom detta. Det här är en ordning som vi har haft sedan 70-talet, och i grunden handlar det om att ge förutsättningar för alla människor som tror eller som ingår i ett religiöst samfund i Sverige i dag att i realiteten utöva sin tro. Vi måste också komma ihåg att det system vi har utgår från en situation då Svenska kyrkan hade en utpräglad särställning, och på det sättet skulle förutsättningarna mellan olika trossamfund utjämnas.

Detta är bakgrunden och också ett av skälen till att vi just nu genomför den här översynen. Det är min absoluta uppfattning både att trossamfundet ger ett mervärde i samhället och att religionsfriheten är en mänsklig rättighet, det vill säga en hörnsten i den svenska demokratin. Där fyller detta stöd en funktion.

Det vi ska komma ihåg är att staten delar ut 14 miljarder om året till civilsamhället. Ett levande och blomstrande civilsamhälle är någonting som jag och regeringen tycker är oerhört viktigt och fundamentalt. Civilsamhället består av många olika saker som folkbildning, ungas organisering och idrottsrörelsen, och vi har olika slags stödssystem utformade för vårt mångfasetterade civilsamhälle.

Jag skulle inte säga att vi särbehandlar trossamfundet bara för att det finns ett särskilt bidragssystem för trossamfund. Det finns som sagt var många exempel på riktade bidrag för olika grupper av civilsamhällets aktörer, där jag även kan nämna stöd till kvinnoorganisationer och partistöd.

Med detta sagt resonerar utredningen lite just om frågan om ett livsåskådningsneutralt stöd och konstaterar att det inte borde stå i strid med diskrimineringsförbudet i Europakonventionens kapitel 14, eftersom situationen för konfessionella samfund och andra typer av organisationer inte är helt jämförbara. Sverige är långt ifrån det enda landet som har det här systemet – Finland, Slovakien och Italien har det också.

Sedan finns det andra länder som har gått över till ett mer livsåskådningsneutralt system. Det här är en komplex fråga, vill jag säga. Om man ska införa ett livsåskådningsneutralt system måste man se till att skapa tydliga kriterier för detta, eftersom det finns andra organisationer som är värde- eller idébaserade. Där måste man hitta en gränsdragning.

Som jag sa i mitt inledningsanförande finns det ett stort tryck från riksdagen att vi ska återkomma i frågan om demokrativillkor. Utredningen konstaterar därför att om man ska gå vidare med ett livsåskådningsneutralt system måste det utredas vidare. Det är ingenting vi kan ta ställning till här och nu.

Anf. 18 CHRISTER NYLANDER (L):

Herr talman! Vi är överens i ganska många led: dels att det är viktigt med civilsamhället, dels att det av det skälet är rimligt att det finns ett särskilt statsstöd till civilsamhället.

Vi är överens om att man kan dela in civilsamhället i olika delar som har lite olika uppgifter, och jag tror att vi är överens om att just livsåskådningar har en särskild dimension när det gäller att hjälpa människor att hitta sin del i den stora berättelsen eller hitta sina mönster.

Det vi inte är överens om är om man här och nu, så snart som möjligt, ska gå över till ett system där man likställer olika livsåskådningar så att sekulära livsåskådningar behandlas på samma sätt som religiösa livsåskådningar.

Herr talman! När staten ger bidrag måste det finnas tydliga och transparenta principer. Jag tycker att staten ska vara livsåskådningsneutral och inte positivt särbehandla några framför andra. Det ska finnas en likställighet; oavsett vem det gäller ska man behandlas lika.

För att utreda stödet till trossamfunden har regeringen tillsatt denna utredning, som jag har läst med stort intresse. Jag konstaterar att det finns många intressanta delar i det som partierna bakom januariavtalet har anledning att skyndsamt arbeta vidare med, till exempel demokrativillkor, för att se till att de som får stöd från staten också upprätthåller grundläggande mänskliga rättigheter och demokrati.

Utredningen kom i maj 2018, och remissrundan är genomförd. Man tittar vidare på just detta med sekulära livsåskådningar och pekar på att det finns argument för att göra lagstiftningen neutral när det gäller synen på livsåskådningar.

Utredaren konstaterar också i en debattartikel att betänkandet redovisar att staten inte är förpliktad att ge stöd, men att man om man gör det bör förhålla sig neutral mellan olika samfund. Ganska långt bak i utredningen konstaterar man, och nu citerar jag, herr talman, att ”ur ett likställighetsperspektiv går det också att argumentera för att stödet även bör ge förutsättningar för personer som har en sekulär livsåskådning att i gemenskap med andra utöva och uttrycka en sådan övertygelse”. Utredningen nämner sedan ett antal länder som är ganska lika Sverige och som har gått över till ett system som inte diskriminerar vissa livsåskådningar jämfört med andra livsåskådningar.

I dag är stödet till trossamfund utformat så att livsåskådningar som inte innefattar en tro på en gud eller annan övernaturlig makt inte får del av stödet. Utredningen noterar att man kan behöva se över detta och att det finns skäl att göra det. Jag gör bedömningen att utredaren på det sättet säger till oss politiker att nu är detta en politisk fråga och nu får politikerna hantera detta vidare.

Jag tycker att vi ska hantera det vidare. De föreslår inte en förändring i grunden, men jag uppfattar att de med detta också signalerar att politikerna bör fälla avgörandet.

Herr talman! Anser statsrådet att det är rimligt att vi från politikens sida nu för detta resonemang vidare?

Anf. 19 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Jag vill inte gå in och tolka vad utredaren avser mer än vad som faktiskt står i utredningen. Det man där konstaterar är att det skulle kunna gå att göra det här bidraget livsåskådningsneutralt. En del länder har valt att göra det, medan en del länder har valt att ha det kvar som det är.

Hur som helst är det en fråga som behöver utredas vidare, vilket skulle innebära att flera centrala begrepp skulle behöva definieras. En avgränsning mot övriga värdebaserade organisationer inom det civila samhället skulle också behöva göras. I detta gäller självklart regeringsformens beredningskrav, vilket innebär att vi inte fritt kan ändra i utredningsförslagen utan att först behöva remittera detta.

Min och regeringens ståndpunkt är att i ett sådant fall skulle en oberoende utredare först behöva undersöka frågan och därefter lämna ett förslag som kan remitteras i vanlig ordning. Jag är inte beredd att försena processen med demokrativillkoren till trossamfundet för en sådan utredning.

När det gäller vad en utredare säger eller inte säger i en debattartikel tror jag att författaren i det sammanhanget avsåg att ett av syftena med att över huvud taget göra den här översynen också är att utjämna förutsättningarna mellan trossamfundet. Tidigare i Sverige har det ju funnits en ordning där kristna samfund, och framför allt Svenska kyrkan, har haft en särställning även i skrivningarna och i lagen som reglerar stöd till trossamfund. Det är också någonting som vi kan komma till rätta med när vi går vidare med den här utredningen.

Utredningen uttalar sig inte emot förändringen till ett livsåskådningsneutralt stöd men konstaterar återigen att frågan behöver utredas vidare.

Jag kan bara avsluta med att säga att jag delar Christer Nylanders ambition om att alla människor, oavsett om man tror på en gud eller har en annan åskådning, måste ha möjlighet att utöva detta på ett rimligt sätt. Jag konstaterar återigen att vi från statens sida ger ett gediget stöd till civilsamhället, som syftar till att möta olika gruppers behov inom civilsamhället.

Med det sagt är min hållning att vi fort behöver komma vidare i fråga om demokrativillkor, och jag vill inte försena den processen.

Anf. 20 CHRISTER NYLANDER (L):

Herr talman! Jag noterar ett antal saker, bland annat att statsrådet tycker att det är rimligt att det finns stöd. Jag noterar också att statsrådet inte tycker att man i onödan ska diskriminera vissa jämfört med andra. Jag håller med statsrådet om att det är viktigt att processen kring demokrativillkor nu löper vidare snabbt.

Jag kan dock konstatera att det finns något annat än ”nu” och ”aldrig”, nämligen ett område där man kan säga antingen ”ganska snart” eller ”nästan aldrig”. Någonstans i den pendeln skulle jag vilja höra statsrådet säga att detta är en sak som utifrån den utredning som finns kan beredas ganska skyndsamt. Det är klart att det 2019, 2020, 2021, 2022 och så vidare är orimligt att ha ett system där staten inte är likvärdig i sin behandling av dem som har en sekulär respektive dem som har en icke-sekulär trosuppfattning eller livsåskådning.

Eftersom jag är på mitt mest optimistiska och positiva humör i dag, herr talman, skulle jag vilja säga följande: Om statsrådet i sitt sista inlägg inte säger något annat än det hon sagt i interpellationssvaret och den följande debatten gör jag bedömningen att det finns en öppenhet från regeringens sida att fortsätta diskutera hur man kan ändra stödet till trossamfund så att det inkluderar även dem som är sekulära och därmed inte diskriminerar några uppfattningar jämfört med andra.

Anf. 21 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Vi har ett levande, blomstrande och mångfasetterat civilsamhälle, och jag vill tacka Christer Nylander för möjligheten att betona det här i kammaren.

Religion betyder mycket för många i vårt samhälle, och det är bra. Det finns ett värde i att vi har ett stödssystem för trossamfund på samma sätt som vi har ett stödssystem för övriga delar av civilsamhället – för folkbildning, ungas organisering, idrottsrörelsen, kvinnorörelsen och politiska partier. I detta ska det finnas förutsättningar för ett levande civilsamhälle. Det är vårt syfte, och det är en viktig del av ett starkt demokratiskt samhälle – vilket vi ju vill ha.

Det finns en stor efterfrågan från riksdagen, och jag och regeringen har en hög ambition att så snabbt som möjligt återkomma med resultatet av den utredning som har belyst olika aspekter av stöd till trossamfund. Där har just demokrativillkoren och att de anslag och bidrag som staten delar ut till civilsamhället inte ska gå till trossamfund och organisationer som bryter mot grundläggande värderingar behandlats. Min bestämda målsättning är att vi ska återkomma till riksdagen med detta så fort som möjligt.

Det finns andra frågor som också lyfts, bland annat frågan om livs-åskådningsneutralt stöd. Jag vill vara tydlig med att den process vi just nu är inne i, där vi ska bereda den utredning som faktiskt har gjorts och komma fram med ett förslag på den så fort som möjligt, är mitt fokus – inte att tillsätta andra utredningar, vilket utredningen ju konstaterar behöver göras för att vi ska kunna ta steg vidare i detta.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2018/19:313 om handelsavtalet med Mercosur

Anf. 22 Statsrådet ANNA HALLBERG (S):

Herr talman! Lorena Delgado Varas har frågat statsrådet Linde om hon avser att arbeta för att handelsavtal ska användas som politiska instrument och ställa krav på Brasilien att landet ska följa sina klimatåtaganden och i annat fall säga nej till Mercosuravtalet. Vidare har Lorena Delgado Varas frågat statsrådet Linde om hon avser att jobba för att EU:s handelsavtal ska användas till att driva fram klimatfrågan och mänskliga rättigheter, i synnerhet arbetares rättigheter, kvinnors rättigheter och urfolks rättigheter. Lorena Delgado Varas har också frågat statsrådet Linde om hon avser att fortsättningsvis förorda att man ska skriva på handelsavtal med länder som inte följer Parisavtalet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Regeringen ser med stor oro på skogsbränderna i Amazonas. Bränderna måste släckas så snabbt som möjligt. Vi förväntar oss att Brasilien tar ansvar och agerar med den kraft som situationen kräver för att skydda regnskogen och motverka klimatförändringarna i linje med Parisavtalets mål. Brasilien har en unik naturresurs i Amazonas regnskog – men också ett ansvar att skydda den.

I somras nåddes en principöverenskommelse mellan EU och Mercosur om ett associeringsavtal som förbättrar förutsättningarna för handeln mellan regionerna. EU blir först i världen att sluta handelsavtal med Mercosur, vilket innebär att svenska exportföretag får fördelaktig tillgång till en marknad med över 270 miljoner konsumenter. Det handlar om världens femte största ekonomi utanför EU. Avtalet öppnar också upp för svensk export av miljö- och klimatsmarta produkter som kan bidra till lösningar på klimatutmaningarna. Avtalet får även en politisk och strategisk betydelse eftersom det skickar en viktig signal till resten av världen om att internationellt samarbete är vägen framåt, inte protektionism och nya handelshinder.

EU:s handelspolitik kan i sammanhanget vara ett viktigt verktyg för att främja en hållbar utveckling i världen. Sverige ska verka för fler djupa och breda frihandelsavtal mellan EU och tredje part och för att dessa tar hänsyn till miljö och hållbarhet. Sådana nya frihandelsavtal ska endast ingås med länder som har ratificerat Parisavtalet.

Ett av EU:s krav för att gå vidare med Mercosuravtalet var att alla parter förbinder sig att respektera och effektivt genomföra Parisavtalet. Brasilien har ratificerat Parisavtalet och har därmed tagit på sig att minska sina klimatutsläpp, förhindra illegal skogsavverkning och återbeskoga Amazonas. Nu påbörjas ratificeringsprocessen. Om Brasilien inte tar sina klimatmål på allvar kommer det att få effekter för ratificeringen av avtalet. Bland Brasiliens åtaganden i Parisavtalet ingår bekämpning av illegal avskogning i Amazonas och återplantering av 12 miljoner hektar skog, vilket är ett område större än Danmarks, Nederländernas och Schweiz landmassa tillsammans.

Genom Mercosuravtalet kan vi även genom regelbunden dialog arbeta för att påverka Mercosurländernas klimat- och miljöpolitik i övrigt. Att motsätta sig Mercosuravtalet innebär att låta handeln mellan oss fortsätta enligt de regler som gäller i dag, utan bindande regler för miljö och klimat. Mercosuravtalet innehåller ett särskilt kapitel om handelsaspekter inom hållbar utveckling. Det finns också en särskild bestämmelse om handel och hållbart skogsbruk. Bestämmelsen främjar samarbete mellan parterna när det gäller bevarande, skydd och förvaltning av skog samt handel och konsumtion av timmer och timmerprodukter med hållbart ursprung. Parterna åtar sig även att bekämpa olaglig skogsavverkning samt handel som är kopplad till detta.

Sverige har varit pådrivande i arbetet med att EU:s handelsavtal ska inkludera skydd för arbetstagares rättigheter. I hållbarhetskapitlet finns förutom skrivningar om skydd av klimat och miljö även bestämmelser om arbetsrätt och krav på ratificering och implementering av ILO:s grundkonventioner. Med andra ord ställs krav på att parterna lever upp till sina åtaganden inom ramen för ILO.

Vad gäller kvinnors rättigheter verkar regeringen aktivt för att handelspolitiken ska bidra till att stärka kvinnors villkor och bidra till jämställdhet. I somras lanserade regeringen en feministisk handelspolitik, där handelsavtalen spelar en viktig roll. Avtalet med Mercosur innehåller också skrivningar om att genom politisk dialog samarbeta för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna, vilket innefattar även urfolks åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Anf. 23 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Jag välkomnar svaret från statsrådet. När jag ställde interpellationen var det ett annat statsråd som var ansvarigt.

Demokrati och mänskliga rättigheter utgör grunden för att man ska kunna arbeta för klimatet. Respekteras inte demokrati och mänskliga rättigheter är det väldigt svårt att få länder att respektera klimatfrågan och behoven på det området. För att nå de globala målen måste EU:s handelsavtal förändras.

Brasilien har gått från militärdiktatur till demokrati och vidare till pseudodemokrati. Bolsonaro är inte en president vald genom en demokratisk historia. Historien har i stället varit att avsätta Dilma Rousseff genom konspiration och blockera Lula genom falska anklagelser och en absurd rättegångsprocess. *Det* är den så kallade demokratiska grund som Bolsonaros regering vilar på, och det finns en anledning till att den vilar på den grunden. Det kallas ekonomiska intressen.

Bolsonaro kommer inte att ta hänsyn till något annat än överexploateringen av Amazonas om han inte ser att de ekonomiska intressena är hotade. När handelsavtalet inte har tillräckligt starka och tydliga incitament för klimat, miljö och människors rättigheter blir det väldigt enkelt för makten i Brasilien att öppna upp för grövre skövling av Amazonas. Handelsavtalen som skapats i EU är tandlösa inför diktaturer och pseudodemokratier; det har vi flera exempel på.

Herr talman! Statsrådet menar att EU:s handelspolitik kan vara ett viktigt verktyg för att främja en hållbar utveckling i världen. Då undrar jag om statsrådet anser att avtal ska slutas med politiska ledare som uppmanar till skövling.

Herr talman! Regeringen förväntar sig att Brasilien tar ansvar för situationen. Men kan regeringar förvänta sig detta från en president som aktivt engagerar sig för Amazonas avskogning, som för ett krig mot urfolken och mot småbrukarna, som hotat att lägga ned miljödepartementet och som hotat att riva upp Parisavtalet?

Anf. 24 Statsrådet ANNA HALLBERG (S):

Herr talman! Lorena Delgado Varas har rätt i att EU:s handelspolitik är ett verktyg och att vi anser den vara ett verktyg för att påverka andra länder att bidra till en hållbar utveckling i världen och till att bekämpa klimatförändringarna. Vi ska använda avtalen till att se till att våra handelspartner till exempel respekterar och implementerar Parisavtalet.

Viljan att få till stånd ett avtal med EU var delvis orsaken till att Brasilien valde att inte träda ur Parisavtalet, och på så vis har ju EU:s handelspolitik redan haft effekt.

Att överge Mercosuravtalet skulle minska Brasiliens incitament att hålla fast vid Parisavtalet. Parisavtalet blir en naturlig beståndsdel i handelsrelationen mellan EU och Mercosur, och vi får därigenom en plattform för att diskutera och övervaka hur Parisavtalet implementeras nationellt. Mercosurländerna är måna om avtalet med EU, och detta gör att vi kan sätta press.

Låt mig ge ett annat exempel på hur Mercosuravtalet ger oss påverkansmöjligheter som vi annars inte skulle ha:

Av EU:s import av nötkött kommer 40 procent, eller 140 000 ton, från Brasilien. Importen från Brasilien utgör dock mindre än 2 procent av EU:s

totala årliga konsumtion av nötkött på 8 miljoner ton, varav det allra mesta är producerat inom EU. Dessa 140 000 ton utgör endast 1,4 procent av Brasiliens totala produktion.

Ett handelsembargo mot brasilianskt nötkött skulle knappast få stor effekt. Brasilien skulle bara sälja mer till andra länder, som har en mindre ambitiös miljöpolitik än EU:s och vars handelsavtal inte har samma klimatkrav som EU:s. Men genom Mercosuravtalet får vi en möjlighet att ställa krav och att påverka den brasilianska produktionen och de brasilianska klimatmålen. Utan avtalet får vi inte denna möjlighet att påverka hållbarheten i de brasilianska produkterna.

Vad gäller matsäkerheten gäller även i fortsättningen såväl EU:s importförbud mot kött som producerats med hormoner och tillväxtbefrämjande medel som de gränsvärden i kött som har satts för antibiotika.

På miljöområdet ligger fokus bland annat på frågor som rör hållbart fiske, skogsbruk och biodiversitet. Avtalet uppmuntrar till genomförande av internationella miljöavtal och till samarbete i fråga om bland annat kemikalieanvändning, skogsbruk och fiske.

Vidare utgör ett civilsamhällesforum en del av det institutionella ramverket för avtalet, vilket möjliggör för civilsamhällets organisationer på exempelvis miljöområdet att föra en dialog med regeringen.

Implementeringen av ett frihandelsavtal öppnar även dörrar för konkreta aktiviteter kopplade till hållbarhetsfrågor, till exempel tillsammans med företag och branschorganisationer. Närvaron av svenska och europeiska företag i Brasilien möjliggör också för oss att arbeta tillsammans med näringslivet för att få ökat genomslag för hållbarhetsfrågor och hållbart företagande.

Anf. 25 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag kan fortfarande se väldigt tydliga prioriteringar när man talar om handelsavtal. I det ursprungliga svaret nämndes bland annat att det öppnar en marknad med 270 miljoner konsumenter och att det öppnar upp för den femte största ekonomin utanför EU.

Många gånger talar man om att handeln är svaret när det gäller internationellt samarbete, och man har bestämt att inte sluta avtal med länder som inte har ratificerat Parisavtalet. Men problemet är inte det; problemet är ju att Parisavtalet inte är bindande. Dessutom missar man att avtalet innebär att vi inte kommer att kunna minska importen av många varor från Brasilien.

Den som sätter sig in i vad skogsbränderna innebär och vad som är grunden för skogsbränderna ser att många markområden som har varit skyddade förvandlas till jordbruks- och betesmark efter att bränderna har passerat. I princip skulle man kunna säga att Mercosuravtalet i sin nuvarande form är ett incitament att fortsätta att utöka bränderna i Amazonas.

Det går också att säga att man genom att på papperet mena att man skapar ett handelsavtal som stärker frågor om miljö, klimat och mänskliga rättigheter legitimerar en klimatförnekande regering som Bolsonaros.

För mig är det ett grundläggande problem att alla krav inte är bindande.

Angående ett civilsamhällesforum är det väldigt urholkat om man tänker på den situation som råder i Brasilien i dag. Det är inte ett demokratiskt

samhälle. Sociala ledare blir i dag jagade och mördade i Brasilien. Ur-folksaktivister blir också jagade och mördade. Jag förstår inte riktigt var detta civilsamhällesforum ska äga rum.

Närvaron av europeiska företag kan också ifrågasättas. I näringsutskottet var vi till exempel och besökte Kina, och vi lyssnade på många svenska företag som har en del av sin produktion i Kina.

Det går inte att se att vår närvaro har påverkat demokratin i Kina. Snarare tvärtom – man har sociala protokoll mot människor och mot företag i Kina i dag.

Närvaron av europeiska företag ger inte per automatik en bättre grund för demokrati och mänskliga rättigheter i Brasilien.

Anf. 26 Statsrådet ANNA HALLBERG (S):

Herr talman! Jag nämnde tidigare en del exempel på vilken påverkan vi ser att ett inträde i Mercosuravtalet kan ha på miljöområdet. Låt mig också fördjupa mig lite i mänskliga rättigheter, som är ett oerhört viktigt område.

Jämställdhet tillförsäkras en egen artikel i associeringsavtalet mellan EU och Mercosur. Kvinnors och flickors rättigheter kommer också att vara en central och naturlig del av den politiska dialogen mellan EU och Mercosur om mänskliga rättigheter.

Min företrädare som utrikeshandelsminister, Ann Linde, lanserade i augusti i år en feministisk handelspolitik som regeringen även avser att ta upp inom EU. Den feministiska handelspolitiken kommer inledningsvis att fokusera på arbete inom sex områden: handelsavtal, internationell standardisering, EU:s inre marknad, främjandearbete, handelsrelaterat utvecklingsarbete – Aid for Trade – och statistik.

Det finns flera exempel där det tidigare nämnda hållbarhetskapitlet i EU:s frihandelsavtal fått konkret effekt. Genom hållbarhetskapitlet i frihandelsavtalet med Sydkorea agerade EU för att ILO:s konvention mot diskriminering ska implementeras. Vietnam anslöt sig till ILO:s konvention om den kollektiva förhandlingsrätten delvis för att kunna avsluta frihandelsförhandlingarna med EU. Sverige har särskilt arbetat för höga arbetsrättsliga krav i Mercosuravtalet.

Avtalet med Mercosur innehåller skrivningar om att genom politisk dialog samarbeta för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna, vilket även innefattar urfolks åtnjutande av mänskliga rättigheter. EU antog rådsslutsatser om urfolk i maj 2017. I dessa bekräftas åter bland annat EU:s stöd för FN:s deklaration om urfolks rättigheter från 2007, som uppmärksammades vid dess tioårsjubileum.

Vidare slogs fast att särskild prioritet behöver ges till att bekämpa diskriminering av urfolk och hot och våld mot urfolk samt till försvar av de mänskliga rättigheterna. Därtill behöver ytterligare dialog och konsultation hållas med urfolk på alla nivåer i EU-samarbetet.

EU:s linje vad gäller mänskliga rättigheter i stort och urfolkens rättigheter kommer att avspeglas i dialogen om mänskliga rättigheter med Mercosur. Sverige uppmärksammar för övrigt urfolks rättigheter i flera internationella forum, till exempel MR-rådet och FN:s tredje utskott. Generellt sett samarbetar Sverige i nordisk rätt, och gemensamma nordiska anföranden hålls.

Anf. 27 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman och statsrådet Hallberg! Vi från Vänsterpartiet menar att vi kan agera här och nu mot Bolsonaros klimatförnekande politik. Vi kan frysa förhandlingarna om Mercosuravtalet och skriva in Parisavtalet – men då ska det vara bindande – och kräva att avskogningen av Amazonas stoppas. Jag tror att det är de första steg som vi behöver ta gentemot Brasilien.

Jag skulle också vilja lyfta fram vad handelsavtalen generellt saknar. Handelsavtalen vilar på en odemokratisk grund. När EU tar fram handelsavtal är det stora, mäktiga intresseorganisationer, riskkapitalister, transnationella företag och finansiella företag som får makten att utforma dem.

De som inte får vara med i den stora omfattning som de tidigare fått vara med och forma dessa handelsavtal är de grupper som faktiskt är grunden för att dessa handelsavtal ska fungera. Det är grupper såsom facken, småbrukare, urfolken och organisationer som jobbar för kvinnors rättigheter och hbtq – helt enkelt för mänskliga rättigheter. Det är dessa organisationers perspektiv vi behöver när vi sluter avtal med länder som Brasilien, där sociala ledare mördas, folk fördrivs från sina samhällen och aktivister hotas och mördas, såsom Marielle Franco, socialistisk hbtq-politiker som mördades kallblodigt.

Att ta fram handelsavtal som gynnar storindustrin och extraktivismen, som skapar ett ojämlikt ekonomiskt spelfält, är inte en feministisk handelspolitik.

I dag startar en veckas protester och aktioner, en global klimatstrejk. Jag uppmanar regeringen att lyssna på dessa röster, att lyssna på ungdomarna. De är vår framtid.

Anf. 28 Statsrådet ANNA HALLBERG (S):

Herr talman! Interpellanten har frågat mig om jag avser att fortsatt förorda att handelsavtal med länder som inte följer Parisavtalet ska skrivas på. Regeringen har aldrig förordat detta. Tvärtom har jag i dag förklarat i vilken utsträckning klimatpolitiken och Parisavtalet har integrerats i Mercosuravtalet och i handelsrelationerna mellan EU och Mercosurländerna.

Mercosuravtalet är i termer av antal människor det mest omfattande avtal som EU någonsin har förhandlat. Det innebär inte bara att företag och konsumenter från Sverige och andra EU-länder får större tillgång till en marknad med 270 miljoner människor. Vad det innebär är, och det är oerhört viktigt, att vi har lyckats binda denna stora marknad till miljö- och klimatmål som sannolikt annars inte hade uppställts.

Mercosuravtalet innebär att till exempel brasilianska exportörer måste anpassa sig till de högre miljökrav som gäller på den europeiska marknaden för att kunna exportera dit. Utan Mercosuravtalet skulle dessa exportörer sälja sina produkter till andra marknader med lägre krav. Detta är alternativet till Mercosuravtalet.

Det är av stor betydelse att Mercosurländerna i avtalet med EU bekräftar att de ska implementera Parisavtalet. Detta gör Parisavtalet till en naturlig beståndsdel i handelsrelationerna mellan EU och Mercosur. Vi får därigenom en plattform för att diskutera och övervaka hur Parisavtalet implementeras nationellt. Mercosurländerna är måna om avtalet med EU, och det gör att vi kan sätta press.

Avtalet beräknas träda i kraft tidigast om två år, vilket ger oss tid att följa implementeringen av Parisavtalet. Det betyder i praktiken att om Mercosurländerna vill vara säkra på att få ett ratificerat handelsavtal med EU är de tvungna att i handling visa att de ämnar skydda Amazonas regnskog och vända utvecklingen för att komma i linje med Parisavtalets mål. Avtalet är viktigt för Mercosurländerna och för EU.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2019/20:8
20 september

Svar på
interpellationer

§ 10 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025

2019/20:39 av Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)

2019/20:42 av Christer Nylander m.fl. (L)

2019/20:44 av Per Lodenius (C)

2019/20:58 av Aron Emilsson m.fl. (SD)

2019/20:60 av Lotta Finstorp m.fl. (M)

2019/20:61 av Roland Utbult m.fl. (KD)

med anledning av skr. 2018/19:123 Riksrevisionens rapport om jämställdhet i Almis låneverksamhet

2019/20:29 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V)

2019/20:53 av Camilla Brodin m.fl. (KD)

2019/20:56 av Lars Hjalmered m.fl. (M)

med anledning av skr. 2018/19:140 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande

2019/20:45 av Per Schöldberg m.fl. (C)

2019/20:54 av Camilla Brodin m.fl. (KD)

2019/20:55 av Lars Hjalmered m.fl. (M)

§ 11 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 september

2019/20:8 Situationen beträffande politisk frihet och mänskliga rättigheter i Ryssland

av *Margareta Cederfelt* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:9 Naturvårdsverkets inblandning i norska angelägenheter

av *Kjell-Arne Ottosson* (KD)

till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 19 september

2019/20:26 Information om rysk kärnolycka

av *Linda Ylivainio* (C)

till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

2019/20:27 Tullverkets befogenheter

av *Margareta Cederfelt* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:28 Mediefrihet i Georgien

av *Margareta Cederfelt* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2019/20:29 Kvinnors trygghet i OSSE:s medlemsländer

av *Margareta Cederfelt* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 13 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 19 september

2019/20:7 Värnande av mänskliga rättigheter för Kinas medborgare

av *Ann-Sofie Alm* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 10.25.

Sammanträdet leddes av talmannen.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 2 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 3 Meddelande om namnändring.....	1
§ 4 Anmälan om faktapromemoria	2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 6 Svar på interpellation 2018/19:309 om diplomatiska garantier	2
Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	2
Anf. 2 LUDVIG ASPLING (SD).....	3
Anf. 3 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	4
Anf. 4 LUDVIG ASPLING (SD).....	5
Anf. 5 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	6
Anf. 6 LUDVIG ASPLING (SD).....	6
Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	7
§ 7 Svar på interpellation 2018/19:308 om lagstiftningen kring könsdysfori	7
Anf. 8 Socialminister LENA HALLENGREN (S).....	7
Anf. 9 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	9
Anf. 10 Socialminister LENA HALLENGREN (S).....	9
Anf. 11 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	11
Anf. 12 Socialminister LENA HALLENGREN (S).....	11
Anf. 13 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	13
Anf. 14 Socialminister LENA HALLENGREN (S).....	13
§ 8 Svar på interpellation 2018/19:319 om statens stöd till trossamfund	14
Anf. 15 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP).....	14
Anf. 16 CHRISTER NYLANDER (L).....	14
Anf. 17 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP).....	16
Anf. 18 CHRISTER NYLANDER (L).....	16
Anf. 19 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP).....	17
Anf. 20 CHRISTER NYLANDER (L).....	18
Anf. 21 Kultur- och demokratiminister AMANDA LIND (MP).....	19
§ 9 Svar på interpellation 2018/19:313 om handelsavtalet med Mercosur	19
Anf. 22 Statsrådet ANNA HALLBERG (S).....	19
Anf. 23 LORENA DELGADO VARAS (V).....	21
Anf. 24 Statsrådet ANNA HALLBERG (S).....	21
Anf. 25 LORENA DELGADO VARAS (V).....	22
Anf. 26 Statsrådet ANNA HALLBERG (S).....	23
Anf. 27 LORENA DELGADO VARAS (V).....	24
Anf. 28 Statsrådet ANNA HALLBERG (S).....	24
§ 10 Bordläggning	25
§ 11 Anmälan om interpellationer	25

Prot. 2019/20:8
20 september
-----

§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar	26
§ 13 Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	26
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 10.25.	26

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2019